

методів і методик, спрямованих на діагностику соціальних цінностей, які в повній мірі можна застосовувати і в роботі з неповнолітніми засудженими.

Виходячи із специфіки пенітенціарної системи, а також з урахуванням попередніх досліджень, найбільш тісно пов'язані із соціально-психологічним кліматом у малій групі і моделями групової та індивідуальної поведінки неповнолітніх засуджених такі базові соціальні цінності: авторитет, довіра, солідарність, толерантність, які є універсальними. Окрім того, для пенітенціарної системи ці поняття актуальні самі по собі, оскільки без них неможливі будь-які перетворення в сучасній пенітенціарній школі.

Базуючись на якісних змінах, які зазнає сучасна система освіти в Україні, відповідаючи на вимоги часу, враховуючи новітні психолого-педагогічні технології навчання, до арсеналу яких, насамперед, належать інтерактивні методи, а також зважаючи на відсутність цілісної методики формування базових соціальних цінностей в малих групах неповнолітніх засуджених, нами розроблений соціально-педагогічний тренінг (далі – СПТ) конструктивної взаємодії в якому присутні елементи психологічного впливу і педагогічного навчання та виховання. Враховуючи специфічні умови пенітенціарних установ, вікові особливості неповнолітніх засуджених, а також завдання і мету дослідження, як базові елементи СПТ були обрані типові життєві проблемні ситуації: “мозковий штурм” та групова дискусія.

Обрання інтерактивних методів для застосування у практичній діяльності пенітенціарних установ не випадкове, оскільки гіпотетично була передбачена можливість практично відчувати неповнолітніми засудженими дію Закону, відповідальності, обов'язку, права, що є одним з можливих варіантів формування особистісної переконаності в правомірності вчинків і необхідності змінити свою поведінку на краще.

На закінчення зазначимо, що проблема формування базових соціальних цінностей в малих групах неповнолітніх засуджених охоплює досить широке коло питань щодо особливостей взаємодії спецконтингенту пенітенціарних установ із середовищем, визначення його елементів, характеру міжособистісних і міжгрупових стосунків в умовах позбавлення волі, механізму соціально-психологічної адаптації до нових умов життя і соціального оточення, механізму утворення неофіційних малих груп і характеру спілкування в групах, впливу групових процесів на особистість і на формування колективу, чинників, які визначають інтенсивність цього впливу тощо. Все це зумовлює надзвичайну актуальність, теоретичне і практичне значення обраної теми дослідження, насамперед, із кримінологічних, соціально-педагогічних та психологічних позицій.

О. П. Липецький

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ У ТЕХНІЧНИХ ГУРТКАХ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасних умовах розвитку позашкільної освіти важливими і необхідними є розробка і впровадження нових підходів, що сприятимуть

підвищенню її якості і забезпеченню доступності. Серед них важлива роль належить компетентнісному підходу. Теорія компетентнісного підходу в освіті розроблялася і була представлена в працях зарубіжних і вітчизняних учених Р.Бадера, Д.Мертенса, Б.Оскарсона, А.Шелтена, С.Шо, Н.Бібік, Л.Ващенко, І.Єрмаков, О.Локшина, О.Овчарук, Л.Паращенко, О.Пометун, О.Савченко, С.Трубачева та ін. Практичну реалізацію компетентнісного підходу, формування компетентностей особистості розкрили в своїх роботах вчені І.Агапов, В.Болотов, А.Вербицький, І.Зимняя, Е.Зеєр, М.Катунова, В.Лаптев, О.Лебедев, Н.Радіонова, В.Серіков, А.Тряпицина, А.Хуторський, С.Шишов та ін.

Компетентнісний підхід у позашкільній освіті – це підхід, що базується на застосуванні в меті, завданнях, змісті, формах та методах позашкільної освіти компетентностей особистості. Він носить закономірний характер, виходить із узагальнення практики, і виступає проти одностороннього характеру і передбачає посилення практичної спрямованості освіти, засвоєння підростаючим поколінням компетентностей, що дозволять йому повноцінно реалізувати себе в сучасних умовах. Соціальна компетентність у технічних гуртках позашкільних навчальних закладів спрямована на виховання та розвиток загальної культури особистості, здатності до співпраці, самореалізації та самовизначення. Одним із сучасних методів в роботі позашкільних навчальних закладів є соціальне проектування. Даний метод дозволяє відійти від традиційного підходу в організації навчально-виховного процесу в позашкільному закладі освіти, подолати пасивність учня, включити його в активну перетворювальну діяльність.

Результати проведеного нами констатувального експерименту на базі Центру науково-технічної творчості молоді “Сфера” Оболонського району м. Києва в технічних гуртках авіа- та автомоделювання засвідчили, що учні мають переважно низький 43,4% та середній 37,2% рівні сформованості соціальної компетенції. Високий рівень сформованості мають лише 19,4% вихованців.

Для формування вище зазначених компетентностей особистості нами було запропоновано соціальне проектування, яке є одним з найважливіших елементів розвитку громадянських знань і вмінь, активної позиції в суспільному житті. Спробувати свої сили в розробці реальних проектів, результатом яких може стати зміна соціальної ситуації (у школі, позашкільному навчальному закладі, мікрорайоні, тощо). Соціальні проекти в технічних гуртках дають можливість учням пов'язати й співвіднести загальні знання, уміння та навички отримані на уроках та гурткових заняттях з реальним життям. Беручи участь у реалізації проектів, вихованці конкретними справами проявляють свою громадянську позицію та активність, відповідальність, виховують такі якості як цілеспрямованість, послідовність, наполегливість, уміння відстоювати свою думку, доводити розпочату справа до кінця.

Окремо можемо виділити форму роботи з мікро групами у технічних гуртках при формуванні команд, які представляють окремий гурток, позашкільний центр, район або область на змаганнях з технічних видів спорту різного рівня, коли інтереси особистості необхідно підпорядковувати спільним

інтересам команди і навпаки, коли досягнення окремих членів команди залежить від спільної роботи. Метою соціального проектування в технічних гуртках позашкільних навчальних закладів є: формування позитивної “Я-концепції” й умінь дитини об’єктивно оцінювати себе, свої дії; розвиток здібностей учнів у тій сфері діяльності, до якої вони проявляють схильність, “командного духу” і “почуття ліктя”; умінь і навичок роботи в команді, відповідальності за спільну справу; розвиток дослідницького й критичного мислення; підвищення особистої впевненості в кожного учасника проекту; усвідомлення себе компетентною особистістю.

Учні, розробляючи проект, проходять всі етапи його виконання: збір матеріалу, його обробка, розробка проекту, узгодження, експертиза та реалізація. Ця робота виявляє не лише позитивні якості учня, але й дозволяє визначити слабкі сторони, над якими надалі необхідно працювати. Використання цієї форми роботи дає змогу педагогічному колективу творчо підійти до організації навчально-виховного процесу в позашкільному навчальному закладі, тим самим активно впливаючи на інтелектуальний та емоційно-ціннісний розвиток учня. Таким чином, можна зробити висновок, що соціальне проектування – це переважно колективна комунікативна діяльність. Вона вчить учнів спільній роботі у колективі, вмінню розподіляти обов’язки, дискутувати, аргументувати та відстоювати свою точку зору, переконувати інших для досягнення спільної мети.

О. В. Литовченко

СОЦІАЛЬНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі суспільного розвитку проблема набуття людиною соціальності виражає онтологічні, тобто сутнісні властивості її соціального буття. Педагогічна наука стикається із черговою науковою проблемою: необхідністю пошуку адекватних механізмів, способів забезпечення соціальності людини в суспільстві в умовах нової суспільної свідомості, культури, системи цінностей та форм соціальної організації [3, с. 184]. Відповідно висуваються нові вимоги до освітніх установ щодо необхідності внесення коректив, оптимізації змісту й форм виховання особистості, здатної до ефективної самореалізації в соціумі в межах соціальних норм та морально-етичних принципів.

Значна роль у вихованні, розвитку, соціальному становленні особистості належить позашкільним навчальним закладам, діяльність яких охоплює вільний час дітей та молоді, організований на засадах добровільності, інтересах і здібностях кожного вихованця. Особливо це стосується багатопрофільних позашкільних навчальних закладів, які мають широке поле можливостей для соціального становлення дітей за рахунок різноманітних форм організації, змістових аспектів, видів діяльності.

Специфіка позашкільної освіти зумовила сучасну її інтерпретацію з позицій соціально-педагогічного знання, розуміння вітчизняними й російськими фахівцями відповідної сфери діяльності позашкільних навчальних